

УДК 336.212.7

Гарна С.О.,
старший викладач
Малахова А.В.,
старший викладач
Шнурко А.М.,
асистент
кафедра обліку і аудиту
Донбаський державний педагогічний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ

Постановка проблеми. З метою удосконалення системи загальнодержавного соціального страхування у липні 2010 року було прийнято новий Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI, яким передбачено введення єдиного страхового внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі ЄСВ), і об'єднання у Пенсійному фонді України функцій усіх фондів соціального страхування [9]. Таким чином, з 2011 року значно спростилася система адміністрування внесків до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування. Однак, як показує практика, зміни, що відбулися із набуттям чинності цього Закону мають свої переваги та недоліки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами впровадження ЄСВ в Україні на законодавчому рівні займається, насамперед, держава. Про це свідчать наступні документи: Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [3]; Порядок ведення органами Пенсійного фонду України обліку надходження сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів [5]; Порядок формування та подання страховальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [6]; Порядок призначення, перерахування та проведення страхових виплат [7] та ін.

Дослідженням проблем впровадження ЄСВ займаються такі науковці, як Л. Баранник [1], В. Даценко [2], С. Мельник [4], І. Приймак [8], Т. Прощина [11], Л. Ушакова [12] та ін.

Проте залишаються дискусійними питання щодо переваг та недоліків запровадження ЄСВ в Україні.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є розкриття сутності і особливостей обліку ЄСВ та проведення аналізу переваг та недоліків його впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система державного соціального страхування в Україні була створена для економічного захисту кожної людини у зв'язку зі старістю, тимчасовою втратою працездатності, безробіттям, нещасним випадком на виробництві. Від ефективної роботи системи державного соціального страхування залежить захищеність громадян України, яку гарантує Конституція України.

До 2011 року вітчизняна система державного соціального страхування складалася з чотирьох фондів та характеризувалася великою кількістю законодавчих актів, постійною зміною форм соцстрахівської звітності, порядком їх заповнення та термінами подання, кількістю платіжних документів для перерахування заборгованості за внесками.

З метою підвищення ефективної роботи системи соціального державного страхування, спрощення відносин платників з фондами державного страхування, збільшення фінансових надходжень та вирішення проблем фінансування витрат було прийнято Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі Закон), яким було передбачено введення ЄСВ з 1 січня 2011 року.

Під ЄСВ слід розуміти консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування у обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (п.2 ч.1 ст.1 Закону № 2464) [9].

Платниками ЄСВ є: роботодавці – юридичні особи, їх філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, що мають окремий баланс та самостійно здійснюють розрахунки із застрахованими особами; фізичні особи – підприємці, які використовують працю інших осіб, а також фонд оплати праці, у тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування, що сплачують ЄСВ «за себе»; наймані працівники – фізичні особи, які виконують роботи за цивільно-правовими договорами [11].

У пункті ст. 1 абз. 7 Закону відмічено, що Пенсійному фонду України надано повноваження щодо збору та ведення обліку страхових коштів, контролю повноти та своєчасності їх сплати та інші функції. Це, фактично, означає, що Пенсійний фонд став монопольним фіскальним органом, що підпорядковується державі, адже ЄСВ підлягає обов'язковій сплаті в незалежності від того, яким є фінансовий стан платника.

Відповідно до п.1 та п. 4 ст. 7 розділу 3, ЄСВ нараховується для платників на суму нарахованої заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати. В абз. 4 п. 1. ст. 1 зазначено, що максимальна величина бази нарахування єдиного внеску – максимальна сума доходу застрахованої особи, що дорівнює сімнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується єдиний внесок. Прожитковий мінімум на 2013 рік збільшився на 6 %. Таким чином, максимальна величина бази нарахування єдиного внеску у 2013 році відповідно Держбюджету становитиме:

з 01.01.2013 – 19499 грн.,
з 01.12.2013 – 20706 грн.

Для того, щоб дати оцінку змінам, які відбулися із запровадженням ЄСВ, на нашу думку, потрібно проаналізувати позитивні та негативні аспекти, з якими зіштовхнулись платники внесків та Пенсійний фонд України.

Ми вважаємо, що за останні два роки спростилась робота бухгалтера щодо утримання із заробітної плати та нарахування на фонд оплати праці.

При утриманні із заробітної плати бухгалтер замість трьох внесків за різними ставками утримує один – ЄСВ (у 2013 році, як і у попередніх роках, він складатиме 3,6 %). При нарахуванні на заробітну плату нараховується один ЄСВ замість чотирьох за ставками, в залежності від класу ризику.

Це позбавило необхідності перераховувати кошти до чотирьох фондів та стояти чотири різних черги для того, щоб здати звіти.

Тепер підприємство перевіряється тільки одним контролюючим органом – Пенсійним фондом, а не кожним з чотирьох фондів окремо. Це суттєво скорочує час, який підприємство витрачає на перевірки.

Крім того, не потрібно при відкритті підприємства реєструватися у чотирьох державних фондах. Тепер цим питанням займається тільки Пенсійний фонд. Таким чином, зменшується навантаження на роботодавця, пов'язане з адмініструванням сплати страхових внесків.

Одним із позитивних моментів є те, що з 1 січня 2013 року почав діяти Закон України «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування щодо сплати єдиного внеску» [10]. Згідно цього Закону, передусім, змінюються пропорції, за якими проходить розподіл ЄСВ між соціальними фондами. Відповідно, зникає потреба у формуванні чималої кількості платіжних документів – іноді ця цифра сягала семи, їх повинен був створювати роботодавець, сплачуючи єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Новим Законом № 5455-VI схему розрахунків змінено – єдиний внесок за видами соціального страхування розподілятиметься по-іншому, завдяки чому роботодавець для розрахунків з державою готуватиме лише одне платіжне доручення. На наш погляд, це є не дуже зручним щодо заповнення платіжного документа. У зв'язку з цим, підприємствам і організаціям можна запропонувати проводити перерахування ЄСВ двома платіжними дорученнями: одне – на утримання ЄСВ, друге – на перерахування за символами. Це значно спрощує механізм його розрахунків зі сплати ЄСВ.

До одного з негативних моментів впровадження ЄСВ можна віднести такі основні недоліки як те, що за несплату (неперерахування) або несвоечасну сплату (несвоечасне перерахування) ЄСВ накладається штраф у розмірі 10 % своєчасно не сплачених сум; за неналежне ведення бухгалтерської документації, на підставі якої нараховується ЄСВ, накладається штраф у розмірі від 8 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за неподання, несвоечасне подання, подання не за встановленою формою звітності, передбаченої Законом, територіальним органом Пенсійного фонду накладається штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та інші штрафні санкції, які не суперечать чинному законодавству.

Не дуже зручним, на наш погляд, є нововведення щодо виплати допомоги з тимчасової втрати працездатності за рахунок фонду. Для виплати лікарняних роботодавцю, незалежно від форми власності, потрібно відкрити спеціальний рахунок у відділенні Державної казначейської служби для отримання коштів від фонду. До фонду подається заява-розрахунок, що містить інформацію про нараховані застрахованим особам суми за формою, затвердженою у додатку до Порядку № 26. Фонд перевіряє наданий розрахунок і перераховує кошти для виплати лікарняних на спеціальний рахунок упродовж десяти робочих днів.

З лікарняних, отриманих від фонду, утримують ЄСВ за ставкою 2 %. Нарахований ЄСВ на суму лікарняних за ставкою 33,2 % нараховує і перераховує роботодавець за рахунок власних коштів зі свого поточного рахунку.

Підприємства і організації не мають права виплачувати нараховану допомогу з тимчасової втрати працездатності за рахунок власних коштів. Фонд такі витрати не компенсує. Кошти зі спеціального рахунку можуть йти лише на соціальні виплати, їх не можна перекинути на поточний рахунок підприємства. Такі розрахунки є громіздкими та невиправданими. Раніше підприємства виплачували лікарняні за рахунок своїх коштів, а фонд компенсував такі виплати, або проводився залік заборгованостей за рахунок нарахованих і утриманих внесків.

Висновки з даного дослідження. Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що запровадження ЄСВ є, безумовно, позитивним кроком у реформуванні системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, яке направлене на створення стійкої фінансової системи для економічного захисту людини у зв'язку з безробіттям, тимчасовою працездатністю, нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, старістю за рахунок страхових внесків роботодавців та застрахованих осіб. Від ефективності роботи системи соціального страхування залежить соціальна захищеність громадян, гарантована Конституцією України.

Наведені переваги та недоліки застосування ЄСВ свідчать про спрощення роботи бухгалтера. Разом з тим, існування низки недоліків зумовлює потребу подальшого корегування прогалів у існуючому законодавстві та здійснення більш масштабних та раціональних у ньому змін.

Ми вважаємо, що для того, щоб насправді скоротити адміністративні видатки, необхідно радикально реорганізувати систему соціального страхування шляхом закриття всіх чотирьох фондів та утворення принципово нового єдиного фонду, між спеціалізованими відділами якого розподілити функції існуючих фондів.

Але у будь-якому разі, формування системи ЄСВ, на наш погляд, дозволяє прийнятому Закону бути гідною складовою системи правового регулювання і соціального страхування в Україні.

Література

1. Баранник Л. Проблеми впровадження єдиного соціального внеску в Україні / Л. Баранник // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2007. – № 2 (18). – С. 10-17.
2. Даценко В.В. Пенсійне страхування як чинник стимулювання трудової активності населення / В.В. Даценко // Науково-теоретичний журнал Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2010. – № 2(24). – С. 63-73.
3. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджена постановою правління Пенсійного фонду України 27 жовтня 2010 р. за № 994/18289 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 7. – С. 15-30.
4. Мельник С. Позитивні і негативні аспекти єдиного соціального внеску / С. Мельник // Соціальна політика – 2009. – № 7. – С. 52-55.
5. Порядок ведення органами Пенсійного фонду України обліку надходження сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів, затверджений постановою Правління ПФУ від 27.09.10 р. № 21-2 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 7. – С. 49-55.
6. Порядок формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджений постановою Правління ПФУ від 08.10.10 р. № 22-2 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 7. – С. 57-64.
7. Порядок призначення, перерахування та проведення страхових виплат, затверджений постановою Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 27.04.07 р. № 24 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 7. – С. 104-113.
8. Приймак І.І. Проблеми та перспективи впровадження єдиного соціального внеску в Україні / І.І. Приймак // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 1. – С. 23-24.
9. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 8 липня 2010 року № 2464-VI // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 82. – С. 7-47.
10. Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо сплати єдиного внеску: Закон України від 16 жовтня 2012 року № 5455-VI // Податки та бухгалтерський облік. – 2012. – № 93 (1590). – С. 5.
11. Процина Т. Єдиний внесок: бухгалтерський та податковий облік / Т. Процина // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 4. – С. 21-22.
12. Ушакова Л. Єдиний соціальний внесок: основи / Л. Ушакова // Податки та бухгалтерський облік. – 2011. – № 6. – С. 6-16.